

«Ești un prost! Cînd în cap apar insectele e o tulburare, dar dacă vor pătrunde ideile acolo, cum o să mai trăiești?»

În piesa *Moneda falsă*, Natașa e un personaj care vorbește aproape numai în aforisme, mai mult chiar într-un fel de citate pe care fata, plictisită de moarte, le repetă și cînd se potrivesc și cînd nu se potrivesc («A mînca la prînz — asta e ceva trivial. Nu vom avea prînz, ci vom bea ceai cu diferite suplimente gustoase»... sau: «Mi-e lehamite! Umblă ca o sticlă de untdelemn, te molipsește de plictiseală. Dracii nu se sperie de blîndețe»... sau: «Oh, mașteră, în curînd o să te temi și de umbra ta... Bine, fie «Să lăsăm astea pe seama urmașilor, spuse contesa zvrîlind pe fereastră un papuc jerpelit». De fapt contesa asta nici n-a existat... Hai, mașteră du-te și pune samovarul»... sau «vezi, dumneata. După ce a stat în iad o mie nouă sute treizeci de ani, un păcătos, a spus vecinului său: zău că nu-i chiar atît de cald aici cum se spunea»¹⁸.

Tot atît de inventiv în materie de aforisme este și Vlas din *Viligiaturistii*, «Draga mea soră, răspunde el Varvarei la dojenile acesteia — tu vrei să fii serios? Pe-semne că și chiorul vrea să-i vadă pe toți cei din jur, cu un singur ochi». Dialogul între Vlas și Caleria e un adevărat duel de aforisme:

Caleria: Ah, să ști că ești cocoșat?

Vlas: Din ce punct de vedere?

Caleria: Ți-e sufletul cocoșat.

Vlas: Sper că asta nu-mi strică silueta?

Caleria: Și grosolănia este o infirmitate așa cum e cocoșa... Proștii seamănă cu șchiopii.

Vlas: Iar șchiopii cu aforismele dumitale.

Caleria: Oamenii vulgari mi se par ciupiți de vărsat și mai întotdeauna blonzi.

Vlas: Toți bărbații bruneți se însoară de tineri, iar metafizicienii, sînt orbi și surzi... mare păcat, că nu sînt și muți.

* * *

Cercetarea încă fugară și evident incompletă a subiectului pe care ni l-am propus ne poate duce oare la vre-o concluzie în legătură cu întrebarea enunțată la începutul acestei comunicări? Credem că da. Gorki a apărut, la hotarul veacului nostru în fața opiniei publice romînești ca un mare căutător de adevăr, a trăit timp de decenii în conștiința unui cerc larg de cititori ca un simbol al luptei revoluționare proletare. Opera sa e frecventată azi de scriitorii Republicii Populare Romîne ca un model de artă partinică, ca o expresie a realismului socialist în acțiune. Așa ne apare Gorki nu numai ca demascator al «ticăloșiilor de plumb» ale vieții burgheze, nu numai ca realizator al primilor eroi revoluționari de tip nou, dar și ca zugrav de chipuri cinice. Din orice punct de vedere

¹⁸ În treacăt, țin să observ că personajii feminine gen Natașa, în care naivitatea, precocitatea și inteligența fac împreună o casă atît de bună, sînt frecvente în lucrările unei foarte talentate tinere dramaturge din RPR. Mă refer la Ana Novac.